

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

**НЕРУБАЙСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС
«ШКОЛА-ГІМНАЗІЯ»**

**МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В
СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Одеса – 2022

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано Вченою Радою
Державного закладу
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО»
Протокол № 9 від 25 лютого 2022 р.

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Олексій Анатолійович Листопад

Доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Одеського національного університету імені І.І. Мечникова Ірина Петрівна Анненкова

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти : збірник наукових праць / редкол. О. Я. Чебикін та ін. Одеса: Університет Ушинського, 2022. 190 с.

© Кафедра педагогіки
Університету Ушинського, 2022
© ЗЗСО І-ІІІ ступенів Нерубайський НВК «школа-гімназія»
Нерубайської сільської ради, 2022

3.Заріцька С.І., Литвиненко Н.І., Савченко М.І., Сліпченко О.Ю. Методичні аспекти впроваджене навчання в закладах загальної середньої освіти: методичний посібник. Київ, 2019. 88 с.

4.Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. / За ред. З.Н. Курлянд. Київ : Знання, 2012.С.244–266.

5.Федорченко С.В. Психологічні особливості взаємодії учасників дистанційного навчання в освітньому процесі ЗВО. *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти: зб. наук. праць матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції* (16 червня 2020 р.) Київ. Національний авіац. універ-тет, 2020. С.45–46.

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: СТАНДАРТИ НУШ.

О.М. Бондаренко,

вчитель англійської мови,

ЗЗСО І-ІІІ ст. Нерубайський НВК «школа-гімназія»

Нерубайської сільської ради

Біляївського району Одеської області

Постановка проблеми. Іншомовна підготовка учнів в загальноосвітніх навчально-виховних закладах залишається досить актуальною проблемою, яка потребує особливої уваги на даному етапі реалізації НУШ в школі. Формування соціокультурної компетенції як складової частини іншомовної компетентності школярів починається з початкової ланки шкільної освіти.

Аналіз досліджень. Компоненти соціокультурного змісту іншомовної підготовки школярів взаємопов'язують мову і культуру, що передбачає знання реалій, прийнятих для носіїв мови, та соціального контексту - це знання конкретних соціальних умов спілкування, прийнятих у країні, мова якої вивчається. Соціокультурна компетентність поняття не нове і досліджувалась такими науковцями, як Л. В. Айзікова, П. В. Сисоєв, О. О. Коломінова, Л. П. Маслак та іншими[3].

Науковці(П.В.Сисоєв, О.О.Колмінова, Л.П.Маслак) по-різному визначають поняття соціокультурного компоненту іншомовної підготовки особистості:

- рівень знань соціокультурного контексту при використанні іноземної мови, а також як характеристику досвіду спілкування та використання мови в різноманітних соціокультурних ситуаціях;

- лінгвокраїнознавчі знання, уявлення про національні звичаї та традиції, як систему знань і вмінь, що дозволяють узгоджувати свою поведінку у відповідності із цими знаннями;

- поведінкова, етикетна, знання соціокультурного контексту; лінгвістичні маркери соціальних стосунків; правила ввічливості; вирази народної мудрості; діалект, акцент;

- володіння учнями особливостями мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв в певних ситуаціях спілкування;

- здатність особистості забезпечувати самозміну засобами звичної активності, що проявляється як ефективний вплив на життєдіяльність інших, усвідомлення існування інших культурних значень[4].

У сучасній методиці соціокультурна компетенція подається як складова частина комунікативної компетенції, включаючи країнознавчу і лінгвокраїнознавчу компетенції.

Існує безліч визначень ключового поняття соціокультурної компетентності і існує думка, що саме ці визначення не є сталими і постійними, а ці поняття будуть змінюватися відповідно до потреб часу та суспільства.

Слід зазначити, що питання формування соціокультурної компетентності школярів та вибір відповідних інструментів та технологій їх розвитку недостатньо розкритим та потребує подальшого дослідження.

Перша умова щодо формування соціокультурної компетентності школярів у НУШ є обізнаність вчителя щодо програмних вимог з її формування та особливостях її змісту. Навчальна програма містить перелік соціокультурних знань, якими школярі повинні оволодіти під час вивчення іноземної мови (табл. 2) [2].

Таблиця 2

Соціокультурні знання школярів на уроках іноземної мови

Соціокультурні знання
<ul style="list-style-type: none">
• обирати і вживати відповідні до ситуації спілкування привітання; обирати і вживати відповідні до ситуації спілкування ввічливі слова і фрази;
• розуміти особливості привітань зі святом і вживати їх відповідно до ситуації спілкування

<ul style="list-style-type: none"> • вживання та вибір привітань та форм звертання; • вживання та вибір вигуків;
<ul style="list-style-type: none"> • знання культурних реалій • спільноти, мова якої вивчається, пов'язаних з повсякденним життям; вживання та вибір привітань; • вживання та вибір форм звертання; вживання та вибір вигуків

Зміст соціокультурної компетентності може бути представлений у вигляді чотирьох компонентів:

-соціокультурні знання (відомості про країну, мова якого вивчається; духовні цінності та культурні традиції; особливості національного менталітету);

-досвід спілкування (вибір потрібного стилю спілкування, правильне трактування явищ іншомовної культури);

-особистісне ставлення до фактів іншомовної культури (в тому числі здатність вирішувати соціокультурні конфлікти в спілкуванні);

-володіння способами використання мови (правильне використання соціально маркованих мовних одиниць в різних сферах міжкультурного спілкування, сприйнятливості до подібності і розбіжностей між соціокультурними явищами рідної культури та іншомовної[4].

Друга умова щодо формування соціокультурної компетентності школярів у НУШ – взаємозв'язок та наступність навчальних дисциплін при підготовці школярів забезпечують глибоку та ґрунтовну підготовку з теоретико-педагогічних основ соціокультурної компетентності. Так, вивчення дисциплін нормативного циклу(наприклад, історія, географія тощо) забезпечують готовність до формування соціокультурної компетентності учнів.

Формування соціокультурної компетенції має свої певні особливості на кожному ступені навчання у школі, які проявляються вже при відборі лінгвокраїнознавчого матеріалу. Добір матеріалу з різних галузей іншомовної культури здійснюється не лише за критерієм мовленнєвої посильності, але передусім з урахуванням соціокультурних інтересів дітей певного віку.

Третя умова щодо формування соціокультурної компетентності школярів у НУШ – попередній відбір ігрових технологій і методів навчання. Застосування ігрових технологій є обов'язковим компонентом формування соціокультурної компетентності учнів. Під час уроку доцільно використовувати такі дидактичні ігри, організація яких не потребує багато часу на приготування обладнання, запам'ятовування громіздких правил.

Перевагу мають ігрові технології, які передбачають участь у них більшості дітей класу, швидко відповідь.

Формування соціокультурної компетентності буде успішним за умови систематичного виконання ігрових вправ і завдань, які передбачають розвиток таких умінь: формувати позитивне ставлення до культури інших народів; проводити паралелі між двома культурами; вибирати соціокультурні явища відповідно до завдань учителя; оцінювати соціокультурні події та знаходити відмінності; формувати асоціативні вміння та естетичні почуття; коментувати іншомовний матеріал соціокультурного змісту, висловлюючи при цьому власну думку; висловлювати своє ставлення до важливих подій іншомовної культури; інтерпретувати соціокультурну інформацію для формування умінь критичного мислення; виконувати завдання соціокультурного змісту в умовно-комунікативних ситуаціях тощо[2].

У рольових іграх, які моделюють ситуації спілкування казкових персонажів, учні оволодівають соціолінгвістичними мовними і мовленнєвими засобами спілкування та моделями комунікативної поведінки.

Для підвищення рівня соціокультурної компетентності школярів пропонуємо використання: ігрових технологій на основі матеріалу віршів, оповідань, прислів'я, загадок.

Гра «Збери прислів'я»

Учням пропонується початок прислів'я, команди повинні закінчити його. При правильній відповіді команда отримує бал. Наприклад:

A friend in need... (... is a friend indeed).

An apple a day... (... keeps the doctor away).

East or West - ... (... home is best).

Never put off till tomorrow... (... what you can do (can be done) today).

Custom... (... is a second nature).

At home ... (... even the walls help).

Загадки

It has no legs but just for fun, it is always on the run. (a ball).

An old man with 12 children, some short, some long, some cold, some hot. (a year).

It is white, cold and sweet. All children like to eat. (ice-cream).

Five sons with one name (fingers).

It is not a man, it is not a woman, but it teaches me (a book).

What year lasts only one day? (New Year)

Це, наприклад, проведення позакласного заходу на тему «Свята в Британії та Україні».

Під час проведення заходу учні реалізують компонент соціокультурних знань:

- відомості про країну, мова якої вивчається;
- духовні цінності та культурні традиції;
- соціокультурні знання;
- учні набувають країнознавчих і соціокультурних знань, знайомлячись

із листами зарубіжних однолітків, дитячими святами і традиціями країни тощо.

Керуючись власним досвідом викладання іноземної мови в закладах вищої освіти, далі розкриємо зміст деяких, на наш погляд, ефективних інтерактивних методів навчання іноземної мови.

Зокрема, одним із таких методів є **симуляції**, що передбачають моделювання та відтворення різних аспектів певної професійної діяльності, заміщення реальних об'єктів, процесів і явищ їх моделями. Основною відмінністю симуляцій від рольових ігор є те, що симуляції відтворюють певні ситуації та проблеми, пов'язані зі сферою професійної діяльності, вони мають бути максимально наближеними до реальних умов, визначаються комунікативним завданням або проблемою, які вимагають особистісного ставлення учнів до фактів і подій [1].

Наприклад, у процесі викладання іноземної мови у старших класах учні виступають у ролі «журналістів». Їм можна запропонувати ситуації, пов'язані з редакційною нарадою щоденної газети або виробничою нарадою, на якій розглядається зміст нового випуску. Це можуть бути інтерв'ю, ток-шоу, прес-конференції, круглі столи, дискусії та розмови, у яких учні беруть участь у ролі відомих людей міста, регіону тощо.

Підготовка до уроку з використанням методу симуляції розпочинається з вибору ситуації. На цьому етапі важливо роз'яснити учням, яке значення вона має для їх професійного розвитку. Для максимального наближення до реальності важливо обирати справжні організації та підрозділи, у яких відбуватимуться відтворювані події. Також необхідно зібрати й надати школярам якомога повнішу інформацію про роль, яку вони відтворюватимуть, їхні завдання та обов'язки. Для структурування функцій учнів як учасників симуляції доцільно підготувати ситуаційні картки, у яких деталізувати завдання.

Наприклад, якщо завдання стосується інтерв'ю з керівником підприємства чи організації, картка може містити такі завдання: «Вам необхідно взяти інтерв'ю

у відомого бізнесмена для економічного журналу. Ви повинні отримати необхідну інформацію через його секретаря:

1. Привітайте секретаря.
2. Поясніть, що ви хочете зустрітися з бізнесменом.
3. Сформулюйте, чому ви хочете зустрітися.
4. Перерахуйте доступний час.
5. Запитайте в секретаря, коли бізнесмен доступний.
6. Запитайте, чи потрібна секретареві якась інша інформація.
7. Подякуйте за допомогу.

На основному етапі симуляції відбувається виконання учнями визначених ролей шляхом активної взаємодії учасників і реалізації поставлених завдань.

Роль вчителя на цьому етапі полягає в тому, щоб контролювати час для проведення симуляції та окремих її епізодів, спонукати студентів до якомога точнішого та якісного виконання ролей і вирішення поставлених завдань, забезпечити зміну ролей.

Завдання заключного етапу полягає в підведенні підсумків та обговоренні результатів симуляції, при цьому важливо з'ясувати, яких цілей удалося досягти, які проблеми і труднощі виникали, які мовні компетенції сформовані, а також як вони можуть бути використані в професійній діяльності й удосконаленні в майбутньому.

Одним із ефективних інтерактивних методів навчання учнів англійської мови є метод веб-квесту, який визначається як дослідницька діяльність, у якій велика частина або вся інформація, яка використовується студентами, береться з Інтернет [3]. Веб-квести призначені для того, щоб правильно використовувати час учнів, щоб зосередитися на використанні інформації, а не на її пошуку, для підтримки мислення школярів на рівнях аналізу, синтезу й оцінювання [2].

Веб-квести можна класифікувати як короткочасні, тобто розраховані на одне-три заняття, і довготривалі, які можуть тривати протягом чотирьох і більше занять. Розглянемо основні вимоги, що висуваються до веб-квесту на прикладі підготовки й презентації проекту для старшої школи на задану тему, наприклад, «Відкриття нового ресторану».

Обов'язковим елементом веб-квесту є інструкція, у якій надається описання суті проекту, розподілення ролей і завдань, які мають бути зрозумілими, цікавими і здійсненими, а також визначення підсумкового результату спільної роботи. Також в інструкції важливо надати список інформаційних ресурсів, необхідних для виконання завдання, опис критеріїв і параметрів оцінювання веб-квесту.

Крім того, необхідним елементом інструкції є рекомендації щодо узагальнення та форми презентації виконаної роботи. В інструкції бажано надати мотивуючу інформацію, у якій показати корисність досвіду, що діти отримають під час роботи над веб-квестом. Наприклад: «Наша компанія відкриває новий ресторан. У цьому ресторані подаватимуть корисні страви, які сподобаються дітям. Ресторан найняв вашу команду для свого нового ресторану. До команди входять кухар, щоб готувати здорову їжу та допомагати в плануванні меню; дієтолог, який має затверджувати страви відповідно до харчових довідників і допомагати в плануванні меню; інспектор з безпеки харчових продуктів; менеджер, який має організувати ефективну співпрацю фахівців, займатися рекламою ресторану і сприяти продажу спеціальної кулінарної книги.

Вашим першим завданням є завершити книжку «Харчова піраміда», щоб показати, що ви розумієте, як працює харчова піраміда.

Ваше друге завдання – придумати назву вашого ресторану, виходячи з того, який тип їжі пропонується. Шеф-кухар і дієтолог мають розробити меню й рецепти, які кухар використовуватиме для приготування їжі тощо. Кожен член команди отримає індивідуальну оцінку за внесок у загальний проект згідно з його роллю. Завершивши цей веб-квест, ви дізнаєтеся багато нового про харчову піраміду, а також про те, як ви можете використовувати її для планування здорового харчування для себе та своєї сім'ї.

У навчанні учнів старшої школи іноземної мови були використані веб-квести для підготовки та презентації проекту на інші теми, наприклад, «Ділові переговори», «Ділова нарада», «Офіс компанії», «День у Києві» тощо.

Крім того, залежно від навчального завдання ми використовували різні типи веб-квестів: есе-переказ – подання матеріалів на задану тему з різних інформаційних джерел у новому форматі; квест-компіляція - віртуальний музей, портфоліо, мультимедійна колекція; проектування-розробка навчального проекту на основі заданих умов; аналітичне завдання-пошук і систематизація інформації у вигляді колекції, енциклопедії, каталогу, хрестоматії, маршруту, електронної дошки оголошень тощо [6].

Наступна умова щодо формування соціокультурної компетентності школярів у НУШ – застосування вербальної та невербальної наочності на уроках іноземної мови.

Формування основ соціокультурної компетентності відбувається шляхом ознайомлення школярів із прізвищами та іменами їх однолітків, казкових персонажів, домашніх тварин, віршами, лічилками, піснями і творами дитячого фольклору. Матеріал таких зарубіжних казок та їх персонажі, що відомі

школярам із фільмів, необхідно також використовувати на уроках іноземної мови (табл. 3)

До вербальної наочності під час вивчення іноземних мов школярів належать вірші, оповідання, на матеріалі яких учні виконують пошукові та творчі завдання, проводиться гра-драматизація. Окрім читання, перекладу та драматизації окремих уривків казок учні можуть порівнювати ту чи іншу іноземну, її героїв з відомими в рідній мові. Через розбіжності деталей в українській та іноземній літературі діти пізнаватимуть несхожість світосприйняття, культури різних народів.

Для реалізації лінгвокраїнознавчого компонента ефективним є використання автентичних віршів народної поезії. Віршований матеріал легше запам'ятовується учнями, його можна інсценувати, розігрувати, розповідати напам'ять.

Таблиця 3

Author	
Daniel Defoe (1660-1731)	Robinson Crusoe
Jonathan Swift (1667-1745)	Gulliver's Travels
Charles Dickens (1812-1870)	Christmas Tales
Lewis Carroll (1832-1898)	Alice's Adventures in Wonderland Alice in Looking-Glass country
Andrew Lang (1844-1922)	The yellow fairy book, How six men traveled, Through the wide world
Edith Nesbit (1858-1924)	The magic world The princess and the hedgehog
Kenneth Grahame (1859-1932)	The wind in the willows
James Mathew Barrie (1860-1937)	Peter Pan
Joseph Rudyard Kipling (1865-1936)	The cat that walked by himself
Helen Beatrix Potter (1866-1943)	The bad mice Peter Rabbit
Alan Alexander Milne	Winnie-The-Pooh
C.S. Lewis (1898-1963)	The Chronicles of Narnia, The horse and his boy, Prince Caspian

Pamela L. Travers (1899-1996)	Mary Poppins
Donald Bisset (1910-1995)	Any time stories Tales with a Tiger Another Time Stories» The pig who tried to fly The useful dragon
Roald Dahl (1916-1990)	Matilda, Charlie and the Chocolate Factory The big friendly giant
Joanne Rowling 31 July 1965	Harry Potter, Harry Potter and the Goblet of fire

Висновки. Отже, ми погоджуємось з таким визначенням поняття «соціокультурна компетентність» у НУШ: сукупність лінгвокраїнознавчих знань та уявлень про основні національні звичаї та традиції як систему навичок і вмінь, що дозволяють узгоджувати свою поведінку у відповідності із цими знаннями.

Таким чином, ми визначили декілька умов щодо формування соціокультурної компетентності учнів на уроках іноземної мови. Це розуміння учителями змісту соціокультурної компетентності, який складають знання соціальних правил, сценаріїв та моделей поведінки в іншомовній комунікації, знання норм спілкування під час зустрічі, прощання, знайомства, вітання, вдячності, прохань, запрошень. Застосування в мовленні сталих виразів, кліше, що мають у семантиці національно-культурний компонент. Пізнання мовної картини світу, знання країнознавчої інформації, що відображаються у прислів'ях, приказках, казках іншомовної країни. Розуміння етнокультурного фону - звичаї і традиції. Здатність і готовність до зіставлення феноменів рідної та іншомовної культури.

Це використання також інтерактивних ігрових методів навчання.

Для вибору відповідного ігрового методу ми враховували психологічний комфорт учня, його вмотивованість до навчання; учень виступав ініціатором, був активним учасником навчального процесу; усвідомлював, що його професійне майбутнє більшою мірою залежить від нього самого, від його інтересів.

Вчителю необхідно було стимулювати мовні, когнітивні й творчі здібності учнів; використовувати різні форми роботи, що стимулювали активність та самостійність школярів.

Прийоми інноваційного навчання знижували робоче навантаження, вчили працювати в команді, розвивали мислення, вчили шанувати різні точки зору, сприяли розвитку комунікативних навичок, мотивації, допомагали учню створювати власну стратегію навчання.

Література

1. Айзікова Л. В. Соціокультурна підготовка вчителя в умовах формування загальноєвропейського культурного простору. *Сучасні технології викладання іноземних мов у професійній підготовці фахівців*: збірник наукових праць. Київ : Київський інститут туризму, економіки і права. 2000. С. 298–308.

2. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : 13.00.02. Київ. 233 с.

3. Голованчук Л. П. Навчання учнів основної загальноосвітньої школи культурно-країзнавчої компетентності на уроках англійської мови : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київський національний лінгвістичний університет, 2003. 340 с.

4. Крутенко О. В. Формування ключових компетентностей у учнів загальноосвітнього навчального закладу відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів загальнокультурної компетентності : наук.-метод. посібник: Черкаси : ЧОПООП. 2014. 68 с.

5. Маслак Л. П. Проблеми підготовки спеціаліста в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Модернізація вищої освіти в контексті євроінтеграційних процесів* : зб. наук. праць сучасн. Всеукр. методолог. семінару. Житомир: ЖДУ, 2007. С. 114–120.

6. Муравьева Н. Г. Понятие социокультурной компетенции в современной науке и образовательной практике. *Вестник Тюменского государственного университета*. 2011. № 9. С. 136–143.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

А.І. Ганєва,

вчитель української мови та літератури,
ЗЗСО І-ІІІ ст. Нерубайський НВК «школа-гімназія»
Нерубайської сільської ради
Біляївського району Одеської області

Завдання педагога в тому, щоб підвести дітей до дверей життя, дати ключ і навчити учня користуватися цим інструментом.

В. Сухомлинський